
THE SOCIAL STATE IN THE 21ST CENTURY - MYTH OR REALITY

Sevdalina Dimitrova

National Military University "Vasil Levski" Veliko Tarnovo, Bulgaria, sevdalinaid_bg@mail.bg

Abstract: The challenges to the socio-political and socio-economic development of Bulgaria since the end of the last century and continuing in the first two decades of the 21st century, permanently provoke more than one or two trials before it. Going through the vicissitudes of the transition from a planned-centralized to a market economy and a democratic model of government and its acceptance as a member of the Euro-Atlantic structures, it strengthened the neoliberal model of government for our country. And the further we move away from the beginning of the transition after 1989, the more Bulgarian society moves away from its values, people's psychology, economic stability. Expectations to build a better model for development with a sustainable business environment, economic growth, higher incomes, employment, social justice, modern health care, quality training and education, adequate to innovative thinking and modern technologies, increasingly diverge from reality. The result is the depopulation of many villages, closed and destroyed schools, the health system as opposed to one of the original constitutional freedoms - free health care for every citizen of the country, frequent global economic crises, accompanied by inflation, critical infrastructure, demographic collapse, aging population, unemployment, severe social injustice. Against the background of proclaiming our choice of European and democratic values, our country ranks in the ranking of the poorest and highest mortality among the member states of the European Union. Especially in the last two years marked by the COVID pandemic. And all this accompanied by political instability after 12 years of one-party rule, corrupt practices that have spread to the "high" levels of government and the established oligarchic and "mafia" model. Indicative in this respect are the three electoral votes held for the previous year in search of a model for change, restoration of statehood, legality, welfare state. Frequent discussions in this direction are increasingly looking for answers to the questions of why we came here and where the way out is, how to direct public resources to ensure cherished social justice. This provokes the purpose of our scientific research in this publication in the search for an answer to whether the welfare state is a myth or a reality in the 21st century, whether it is possible to achieve social justice and what social policies should be pursued in the interest of social security.

Keywords: welfare state, social policies, social security.

СОЦИАЛНАТА ДЪРЖАВА В 21 ВЕК – МИТ ИЛИ РЕАЛНОСТ

Севдалина Димитрова

Национален военен университет „Васил Левски“ Велико Търново, България,
sevdalinaid_bg@mail.bg

Резюме: Предизвикателствата пред обществено-политическото и социално-икономическото развитие на България от края на миналия век и продължаващи и през първите две десетилетия на 21 век, перманентно провокират не едно и две изпитания пред нея. Преминавайки през превратностите на прехода от планоцентризирана към пазарна икономика и демократичен модел на управление и приемането ѝ за член на евроатлантическите структури, затвърди неолибералния модел на управление за страната ни. И колкото повече се отдалечаваме от началото на прехода след 1989 година, толкова повече българското общество се отдалечава от своите ценности, народопсихология, икономическа стабилност. Очакванията за изграждане на по-добър модел за развитие с устойчива бизнес среда, икономически растеж, по-високи доходи, заетост, социална справедливост, модерно здравеопазване, качествено обучение и образование, адекватно на иновативното мислене и на съвременните технологии, все повече се разминават с реалността. Резултатът е обезлюдяване на много села, закрити и разрушени училища, здравна система в противовес на една от изконните конституционни свободи - безплатно здравеопазване за всеки гражданин на страната, зачестилите икономически кризи в световен мащаб, придружени с инфлационни процеси, критична инфраструктура, демографски срив, застаряващо население, безработица, силно изразена социална несправедливост. На фона на прокламирането на избора ни на европейските и демократичните ценности, страната ни се нарежда в класацията за най-бедната и с най-висока смъртност сред страните-членки на Европейския съюз. Особено в последните две години, белязани от Ковид пандемията. И всичко това придружено с политическа нестабилност след 12 годишно еднопартийно управление, корупционни практики, обхванали „високите“ етажи на властта и утвърдения олигархичен и „мафиотски“ модел. Показателни в това отношение са

проведените за предходната година три избирателни вота в търсене на модел за промяна, възстановяване на държавността, законността, социалната държава. Зачестилите дискусии в тази насока все повече търсят отговора на въпросите кои са причините, защо стигнахме до тук и къде е изходът, как, по какъв начин да насочим публичните ресурси, за да осигурим лелеяната социална справедливост. Това провокира и целта на научните ни търсения в настоящата публикация в търсенето на отговор мит ли е или реалност социалната държава в 21 век, възможно ли е постигането на социална справедливост и какви социални политики следва да се провеждат в интерес на социалната сигурност.

Ключови думи: социална държава, социални политики, социална сигурност.

1. УВОД

В последните години широко разпространение придоби към определена политика, сфера, дейност, функция, статус и прочее да се „прилепва“ прилагането „социален“/„социална“. Това несъмнено поражда много въпроси за степента на социалност на процесите, протичащи в обществения живот и обществените отношения. Особено при все повече и по-често проявяващите се отрицателни ефекти на глобализационните процеси, промените в геостатуквото и геополитиката и властващият в света нелиберален модел на управление. Нещо повече, в последните две години, белязани от редица ограничения за страните и хората, породени от пандемията Covid -19, социалният компонент в управленските решения на „държавниците“ в някои от страните не само, че остана на заден план, но и създаде предпоставки за недопускане на социална комуникация, а да не говорим за адекватна социална политика. Много бизнеси, особено в категорията малки и средни бизнес структури, са докарани до фалити, други – до рязко ограничаване на дейността им. Културният живот месеци наред замря, здравните системи твърде често остават неадекватни за грижа и лечение на хората, с нарастваща смъртност сред населението. а образователните системи - приоритетно функциониращи в on-lain среда. И ако на този фон редица страни (от Централна и Западна Европа) в този период предприемат съответните действия за социално подпомагане на своето население, други от тях – откликват с такива приоритетно по отношение на държавните служители, едрия бизнес, част от здравната система, но по-скоро с добавките към възнагражденията на определени здравни работници и частично спрямо добавките към пенсиите. В страни остават хората, с временна и постоянна нетрудоспособност поради заболяване от Ковид или закрити бизнеси, хората, продължаващи да работят, но с ниски доходи. А да не говорим за тази част от населението, с трайни заболявания, които се ограничават от към адекватна здравна грижа. Сред тази втора категория страни като че ли най-засегната остана България, която се нареди на първите места по смъртност, чието измерение е рязко нарастване на броя на смъртните случаи през последните две години, последно място по доходи сред страните-членки на ЕС, като нарастването на цените на стоките и услугите е с изразена реципрочност на намаляването на доходите. А резултатите от един такъв подход при всички случаи се свеждат до нарастване на несправедливостта и неефективна социална функция на държавата. На този фон често задаваните въпроси са „социална ли е държавата ни“, „къде е социалната държава“? Това и прокламираният от сега управляващите държавата ни „социален бюджет на промяната“ провокират автора да поразсъждава по въпросите на социалната държава. Целта на изследванията ни е насочена в търсене на отговорите за социалната държава и в състояние ли е държавната политика да осигури социалната защита на гражданите в динамично променлива среда с изразена със справедливо разпределение на ограничените ресурси и повишаване на социалния статус, като измерители на модерната социална държава.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Пречупена през призмата на историческия подход социалната държава е продукт на противоречието между нарастващите изисквания на потреблението и ограничеността на ресурсите за тяхното удовлетворяване. На всеки етап от общественото потребление това противоречие търси своя баланс, който да осигури социална справедливост и благоденствие на народите. А той, „проблемът за богатството и бедността е стар, колкото света“ (Стоянова, В., 2005), поради което сам по себе си поражда дискусиите за социалната държава. Казано по друг начин, социалната държава, наричана държава на благоденствието, възниква на основата на две ключови двойки понятия–справедливост-несправедливост, сигурност-несигурност, с които се свързва нейната роля за социална защита и социална сигурност. Този смисъл проявлението на несправедливостта и несигурността през призмата на социалността се свързват в значителна степен с понятията бедност, нисък социален статус, рискова икономика, инфлация, корупция, сива икономика, ниски доходи, безработица, спекула и т.н. А това означава, че от позициите на социалната защита и социалната сигурност повече от всякога е намесата на държавата посредством провежданите от нея социални политики. Доколко те са ефективни, зависи от ефективния мениджмънт в ресурсно ограничена среда. И тук от значение е

приложимостта на мениджърския подход в неговата всеобхватност, който е в основата на стратегическите решения за държавно управление и ефективна социална защита на интересите на гражданите. Нещо повече, целесъобразността на управленските решения изисква и приложимостта на аналитичния, и на логичния подходи с отчитането на факторите на средата – вътрешни и външни. Това само по себе си предполага и приложимостта на SWOT-анализа и риск мениджмънта, съобразно предизвикателствата на неопределеността на съвременната среда. Казано по друг начин, отговорите „за“ и „против“ социалната държава в 21 век са дефинирани от общоприложимите методи и инструментариум на научното познание, на основата на които в съчетание с количествените методи за моделиране и информационните технологии да се разработват сценарии за социална защита, предоставящи алтернативни решения за ефективни социални политики.

3. РЕЗУЛТАТИ

Социалната държава в своето историческо развитие е претърпяла множество трансформации и крайности, в зависимост от което са се оформили и различните типове. Идеята за социалната държава преминала през етапите на пълно отрицание до пълна подкрепа, се е свързвала с основния въпрос за неравенството и бедността, от тук доколко е целесъобразна държавната намеса. И тъй като винаги ресурсите и благосъстоянието са били и са лимитирани от социално-икономическия потенциал, икономическите рискове, инвестициите, външния дълг като макроикономически фактори, от природните и социалните фактори, ендегенните фактори, измеренията на социалната държава са били многоаспектни и тяхното тълкуване се е определяло от консерваторите и либералите по различен начин. Това и различните разбирания за ролята на социалната държава в планово-централизираната икономика и в прехода към пазарна такава, е очертало и подходите за изграждането или отричането на социалната държава и отношението към нея. И тъй като на еволюцията и детайлното тълкуване на социалната държава и нейната многоликост са били обект на внимание на много изследователи, учени, автори на трудове, стъпвайки на тяхна основа за нас интерес представлява съвременния облик със своята специфика на проявление на социалната държава в нашата страна (България), особено в последните години.

4. ДИСКУСИИ

Изходна основа на нашите изследвания и дискусии са редица нормативни актове, европейски регламенти, резолюции, стратегически документи и концепции, политики и програми, анализи на „минало, настояще, бъдеще на европейските нагласи към социална държава“ (European Social Survey – ESS, 2017). В края на XX век България, избирайки пътя на пазарна икономика и демократично развитие, включвайки се в евроатлантическите структури, претърпя значими метаморфози и трансформации на своя пазарен преход, белязали развитието на страната ни до днес. За гражданите на страната ни, предизвикателствата на прехода са от „осанна“ до „разпни го“ от позициите на социалния статус и социалната закрила и сигурност през планово-централизираната икономика. От тук и противоречивите дискусии в публичното пространство „какво получихме“ и „какво ни отне“ пазарния и демократичния преход. За разлика от много страни от някогашния „социалистически лагер“, с които страната ни почти едновременно тръгна по пътя на демократичните промени и вливане в т. нар. европейско семейство, социалната цена на прехода, която страната ни заплати е твърде висока. В потвърждение избраният политически модел на управление, наложен от десните или левите политически партии и правителства, с известни изключения затвърди отношението на гражданите на страната ни към социалната държава. Особено у тези поколения, които са съвременници на социалната сигурност по време на плановата икономика. Причината е в поетапното абдикиране на политическите управления на държавата от социално-икономическите процеси, ширещата се сива икономика, погрешен приватизационен модел и структурната промяна във всички сектори на обществено-икономическо развитие, погрешна социална политика по отношение на демографската криза, безработицата и заетостта, доходите и потреблението, социалното и здравното осигуряване, здравната, образователната и пенсионната системи, социалното подпомагане, регулативните политики. Резултатите от това са задълбочаваща се демографска криза, рязко намаляване на населението, над 2,5 млн. души емигрирали зад граница, засилена урбанизация от селата към по-големите села, което доведе до обезлюдяването на над 600 села и на малките градове, изостанали региони в своето развитие (пример в това отношение е Северозападният район), изоставени и разрушени училища, отказ и западане на цели отрасли (селскостопанският), разрушена инфраструктура, раздут държавен апарат, олигархичен модел на икономическо развитие, ширеща се корупция по високите етажи на властта. Всичко това доведе до задълбочаваща се бедност, намаляващо население в трудоспособна възраст за сметка на увеличаване на това в пенсионна неактивна възраст, засилена неграмотност и влошено качество на образователните и здравните

услуги, засилена зависимост и намеса от външни фактори във вътрешнополитическия, икономическия и културен живот на страната ни, разединяване на гражданите. Редица ключови решения за бъдещето на страната ни и за културно-ценностната ориентация на гражданите се вземат от политиките без съобразяване с тяхното мнение, пренебрегвайки се демократичния механизъм за това – референдумите, допитването до народа. С особено проявление всички тези негативни процеси придобиват своето измерение и проявление през последните 12 години на „еднолично“ управление на „завладяната“ държава, за които допринася и пандемичната Ковид обстановка. Пренебрегвайки демократичните принципи и механизми на държавно управление държавата постепенно се превърна в „мащеха“ за преобладаващата част от населението и „благодетелка“ за сравнително неголяма прослойка, ангажирана в парламентарното управление, държавните структури, местните органи на власт, зависимите бизнеси. И макар че по линия на европейските структурни фондове и от първия, и от втория програмен период е отпуснат значителен ресурс, неговото неефективно разходване не създаде средата за икономическо развитие, привличане на инвестиции, повишаване на социалния статус на населението. Напротив, затвърди се политиката на поддържане на ниски доходи, с толериране нарастването на минималната работна заплата, на която противостои непрекъснатото нарастване на цените на основни стоки услуги от първа необходимост, без необходимата регулация.

Данъчната политика, макар и с известна устойчивост на данъчната система и данъчните размери, които на фона на същите в страните-членки на ЕС на пръв поглед създават впечатлението за ниски данъчни тежести (разбира се отнесени към доходите, данъчните тежести за населението не са безобидни и ниски), е лишена от гъвкавост. Става дума за ДДС, чиято ставка от години е 20 %, без да се съобрази необходимостта за диференцирани ставки за стоките от първа необходимост, лекарствените средства, електроенергията, водоснабдяването и топлоенергията. И към това следва да прибавим целенасочения „политически чадър“ за определени групи данъкоплатци, облагодетелствани от държавата за невнесени данъци. Показателно е обстоятелството за утвърдената практика на НАП за толериране на някои данъкоплатци, в резултат на което през 2021 год. са отписани „10 млрд. лева несъбираеми данъци за периода 2017-2020 год.“ (Добротин Николов, 2021 г.)

По отношение на пенсионната политика, тя е насочена приоритетно към увеличаване на минималните размери на пенсия и социалната пенсия с около 5-6 % на година, което не винаги е придружено с увеличаване и на т.нар. „таван“ на пенсиите (изключение прави последното увеличение от декември 2021 г.). Политиката за социално подпомагане, въпреки приетите компенсаторни механизми, в годините доведе до толериране на една немалка референтна група от населението, разчитаща само на тези помощи, без да стимулира нейната трудова заетост.

Следствие от всичко това в страната ни социалната несправедливост и бедност е силно изразена на фона на съсловието на милионерите и милиардерите, което остро поставя въпроса за мястото на социалната държава – мит ли е или реалност?

Отговорът несъмнено е нееднозначен и многопластов. От позициите на държавното управление е в потвърждение на реално функциониращата социална държава, а от позициите на гражданите на страната, с изключение на представителите на едрия бизнес, социалната държава е по-скоро мит. Тази е и причината за почти едногодишните протести за смяна на модела на управление и трикратно проведените избори в страната ни през 2021 год. В резултат на това с надежда за промяна и социална справедливост, управлението на страната ни е коалиционно правителство със заявка за действия за икономически напредък, ефективна социална и инвестиционна политика. С такъв характер е прокламиран и наскоро приетият бюджет за настоящата бюджетна година, чиито приоритети са „инвестиции, социална справедливост и повече средства за развитие на човешкия капитал“ (Дума, 2022 г.). По мнението на министъра на финансите основните параметри на официалния разход са „44,2 % от БВП...планираните приходи също са повече - с 6,7 млрд. лв., основно заради ръст на данъчните постъпления, което е и очаквано предвид прогнозите за висока, макар и спадаща във втората половина на годината инфлация.... Държавният дълг ще остане далеч под лимита по европейските правила (60% от БВП) и се очаква да достигне 24,8% от БВП ... Дефицитът се предвижда да бъде в размер на 5,9 млрд. лева или 4,1 на сто от прогнозния брутен вътрешен продукт с КОВИД-мерките, а без тях - 2,5%... средногодишната инфлация тази година да възлезе на 5,6 на сто... предвидено удвояване на капиталовите инвестиции от 2,9% от БВП към момента до 5,8% от БВП... икономическият ръст на страната тази година да достигне 4,8%, като той би бил сред най-внушителните за последните 15 години“ (Дума, 2022 г.) . С цел намаляване на социалната несправедливост с бюджет 2022 са предвидени „над 76% от всички социални разходи са за пенсии,... около 55% от разходите ще бъдат за трансфери с осигурителен характер – казано иначе, различни обезщетения, изплащани от НОИ на осигурени лица. По своята същност, тези програми гарантират заместващ доход за лица, които иначе са заети на пазара на труда докато голяма част от бедните и изключените по една или друга причина от социалния живот не са осигурени...Общо

предвидените осигурителни обезщетения ще нараснат с 10,8% до 2285 млн. лева... рязкото увеличение на подкрепата за родители на деца между 1 и 2 години от 380 лева първо на 650, а от април – до 710 лева на месец... Средствата за социално подпомагане... са насочени към различни уязвими и нуждаещи се групи, са около 45% от общия социален бюджет - за лична помощ и финансовата подкрепа за хора с увреждания получават 300 млн. лева повече, месечните детски добавки се увеличават с 60 млн. лева, помощите за отопление – 40 млн. лева... Над 60% от всички разходи за насочени към хора с увреждания Малко под 10% са целевите помощи за отопление – в страна с най-висока енергийна бедност в ЕС. Месечните помощи за отглеждане на дете до 1-годишна възраст, от която се възползват неосигурени – и предполагаемо, в голям риск от бедност – майки е с удвоен бюджет, но ще насочи под 2% от целия бюджет за социално подпомагане“ (Лъчезар Богданов, 2022).

На пръв поглед подобна бюджетна процедура е обнадеждаваща и в подкрепа на социалната държава, но не трябва да се пренебрегва липсата на „прецизиране на насочеността и адекватността на помощта“ (Лъчезар Богданов, 2022). Под внимание следва да се има, че „въпреки сериозния ръст на средствата за социални мерки, официалната прогноза на правителството не залага съществена промяна в показателите за бедност и неравенство. Коефициентът на Джини, например, който в България е на сравнително високи нива – в рамките на 39-40 пункта през 2020 и 2021 г., се предвижда да остане над 39 пункта през 2022 г., без съществена промяна в средносрочен план (по данни на НСИ). Липсата на по-сериозна промяна в показателите за неравенство, въпреки насочването на сериозни средства в социалната сфера, разкрива слабости и дълбоки неефективности на социалната политика у нас“.(Институт за пазарна икономика, 2022). Казано по друг начин социалните мерки на правителството се отличават с „широк обхват и ниска ефективност спрямо неравенството; в подкрепа на социалните работници; насочени към най-бедните и с директен ефект върху неравенството...което не води до адекватна промяна в нивата на бедност и неравенство в страната“ (Институт за пазарна икономика, 2022). В потвърждение на това „прекалените социални ангажименти на държавата“, без необходимата адекватност и ефективност предполага задушаване на „свободното развитие и свободната инициатива“ (Нора Ананиева, 2010)

От тук възниква въпросът какво би следвало да се предприеме в интерес на ефективната държава? Отговорът е заложен в основния закон на страната ни, с което на социалната държава се отрежда характер на стратегия за развитие с европейска ориентация. А това само по себе си означава, че „всички граждани са равни пред закона. Не се допускат никакви ограничения на правата или привилегии, основани на раса, народност, етническа принадлежност, пол, произход, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние.“(Конституция на Р България, 2015). В този смисъл социалната държава „създава условия за балансирано развитие на отделните райони на страната и подпомага териториалните органи и дейности чрез финансовата, кредитната и инвестиционната политика“ (Конституция на Р България, 2015) и на това основание тя е тази, която не допуска неправомерно и несправедливо отношение в икономическото развитие на страната и влошаване на качеството на живот на гражданите. А това само по себе си още веднъж потвърждава поддържаната от автора теза, че постигането на социална справедливост и социалната защита е в зависимост от икономическото развитие на страната, което да гарантира социалната защита на гражданите. Стремешът на политиките и на гражданите на страната ни следва да е към изграждането на „модерна европейска социална държава“ (Гълъбинов, Р.2022), чийто фундаментален принцип да е „солидарността... стремеш към висока заетост на работната сила, икономика на знанието, чиста природна среда, образование през целия живот, ограничаване на социалните неравенства и намаляване на бедността“ (Гълъбинов, Р. 2022). Това са и първите стъпки към Европейска социална България“ като се „утвърждават европейските стандарти като механизъм за изграждането на обединен, стабилен и социален съюз, вместо те да бъдат превратно използвани с цел „раздържавяване“ на страната

и налагане на още по-безмилостни неолиберални концепции, които водят до нарастване на евроскептицизма“ (Петрова, М., А. Илиев, В. Григорова, 2017). В тази насока повече от необходимо е да се актуализират съществуващите трудови и социални стандарти, условията на труд да се съвместят с интересите и на работещите, и на работодателите, да се прилагат устойчиви стандарти и действия за справедлива социална защита, равни възможности и достъп до пазара на труда и условия за трудова мобилност, като се разработи „карта с конкретни мерки за пълно практическо прилагане на Европейския стълб на социалните права и цялостно преследване на социалните цели на Договорите, съобразно Европейска социална харта и Европейската конвенция за социална сигурност... осигуряване на подходящо равнище на социални инвестиции, които са съществени за сближаването в обществото и имат явно положително въздействие върху икономическия растеж в краткосрочен и дългосрочен план“ (Европейски

стълб на социалните права, 2021). В съответствие с това са и разписаните права на социална сигурност в България, на които всеки гражданин на ЕС следва да има достъп (ЕК, 2021). Видно е, че страната ни има в достатъчна степен национална и европейска нормативна регламентация за ефективно функционираща социална държава. Определени стъпки, макар и на този етап в недостатъчна степен адекватни действия с очаквани трайни ефекти в борбата с нарастващата несправедливост, са предприети. На фона на 30 годишния период от развитието на страната ни, през който държавата доведе до тотална социална несправедливост и заплаха за социалната сигурност, повече от необходимо е предприемането на драстични действия за промяна на цялостния модел на държавно управление в интерес на гражданите „чрез противодействие на неблагоприятните за развитието на обществото демографски тенденции чрез създаване на икономически и социални условия, както и чрез развитие на добре обучено и ориентирано към знанията общество, което е способно да капитализира максимално своите ресурси от интелигентност и съзидателност“ (Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България, 2018). И за да се постигне всичко това, страната ни следва да отстоява своята независимост и възстановяване на върховенството на закона и на държавността, деглобализация и възстановяване на националната държава, отказ от „сляпо“ следване на неолибералния модел на управление и завръщане към българските традиции и култура, реиндустриализация на основата на цифровите технологии, възстановяване на селскостопанския отрасъл, драстична реформа в данъчната, социалната, пенсионната, здравната системи, качествена оценка на публичните разходи и разпределение на публичните фондове на социално-справедлива основа, граждански контрол и прозрачност на разходването на ресурсите на данъкоплатците, повишаване на качеството на висшето образование. Всичко това не означава отказ от пазарната икономика, но „пазарът трябва да бъде сведен само до материалните блага. Социални блага като здраве, образование, наука, култура, морал, а ако щете дори въздуха и водата не могат да бъдат обект на пазарна регулация“, като източник на корупция, престъпност, злоупотреба с власт и публичен ресурс (Проданов, Х., 2020 г.).

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Без да имаме претенции за изчерпателност на изследванията ни в търсене на отговор възможна ли е реално функционираща социална държава в XXI век, отговорите са нееднозначни. От позициите на пазарните принципи, глобализацията и неолибералният модел на управление, предполагащ отказ на държавата от регулация на ключови за социалната сигурност и социалната справедливост дейности и зависимости, социалната държава по-скоро е пожелание, мит. Нещо повече, на фона на икономическата криза, породена от ограниченията, наложени от Ковид пандемията, от тук и нарастващите инфлационни процеси, повишаваща се данъчна тежест за европейските граждани, застаряващото население и заплахите за пенсионната реформа, по-скоро подсказват за „изчерпване на социалната държава от съдържание“ (БТА, 2003 г.). Но от позициите на европейската политика за социална икономика и социални права, на социалната сигурност, дефектите на пазара и на неолибералния модел, социалната държава не само е възможна, но и необходима. Европейските, в частност българските граждани са длъжни да отстояват своята независимост и националната си държава със зачитане на гражданските интереси и социална сигурност със стремеж за функционираща пазарна икономика и социална справедливост. Реално функциониращата държава е бъдещето!

БЛАГОДАРНОСТИ

Изразявам благодарност към националния военен университет „Васил Левски“, че ми предостави възможността и условията за моето академично израстване в годините и утвърждаването ми като учен!

ЛИТЕРАТУРА

- Актуализирана стратегия за национална сигурност на Република България (2018).
Ананиева, Н. (2010). Модерната социална държава: България 2020 – Европейска социална държава. Левият проект. Център за исторически и политологически изследвания., С. 79. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/07779.pdf>.
Богданов, Л. (2022). Социалният бюджет: Каква е “пицата“ и кой получава парчетата. <https://trud.bg>
Бюджет 2022 - социална справедливост и инвестиции. Държавата планира да изхарчи рекордните 66 млрд. лв. през тази година (2022). Дума, бр. 15. <https://www.duma.bg/byudzhnet-2022-sotsialna-spravedlivost-i-investitsii-n252324?h=pdfarchive&pdfarchiveId=3674>.
Гълъбинов, Р. (2022). Солидарността е най-фундаменталният принцип на социалната държава. <https://rgalabinov.com>
Конституция на Република България (2015).

- Петрова, М., Илиев, А., & Григорова, В. (2017). Европа – за европейски социален модел. <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/13826.pdf>.
- Проданов, Х. (2020). Бъдещето на капитализма, социалната държава и България. <https://pogled.info/svetoven/badeshteto-na-kapitalizma-sotsialnata-darzhava-i-balgariya.113191>
- Приета с Решение на НС от 14.03.2018 г., обн., ДВ, бр. 26 от 23.03.2018 г. <https://www.me.government.bg/files/useruploads/files/akt.strategiq2020.pdf>.
- Становище на ИПИ относно социалните политики в проектбюджета за (2022). Относно: Политики в социалната сфера в Проект на Закон за държавния бюджет на Република България за (2022). <https://ime.bg/bg/articles/stanovishte-na-ipi-otnosno-socialnite-politiki-v-proektobyudjeta-za-2022-g/#ixzz7NMnKxhBl>
- Стоянова, В. (2005). Социалната държава в реформиращата се икономика. В.Т. 11.
- Сиела, С., Николов, Д., & Василев, А. (2021). НАП са отписали 10 милиарда задължения. <https://nova.bg/news/view/2021/05/21/>
- Meuleman, B., Oorschot, W., Baute, S., Delespaul, S., Gugushvili, D., Laenen, T., Roosma, F., & Rossetti, F. (2017). Минало, настояще, бъдеще на европейските нагласи към социална държава. Основни резултати от Осмото издание на Европейското социално изследване /European Social Survey - ESS/. <https://www.google.com/search?q=European+Social+Survey+%E2%80%93+%D0%95SS%2C+2017&aq=chrome..69i57.1353j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8>.